

מערך למנחה – מעגלי לימוד

["בין הורה למורה"]

בית המדרש כולל בתוכו דף לימוד 'בין הורה למורה + צפייה בקטע ערוך מהסרט "ילדי השמש"

רקע ויעדים:

מטרת בית המדרש להציף את סוגיית הקשר בין המחנכים וקהילת החינוך לבין משפחות החניכים. סוגיה זו נידונה מזה שנים ועברה תמורות רבות בעשורים האחרונים ובכל זאת נדמה כי קהילות חינוך רבות טרם הגיעו לנוסחא הנכונה ביותר. עבור קהילות חינוך לנוער במצבי סיכון – סוגיה זו אף סבוכה יותר, שכן הקשר עם ההורים ועם משפחות החניכים הינו מורכב. 'דרך כפר' מאמינה שלפני שעורכים ניסיון להגדיר את פורמט שיתוף הפעולה עם המשפחות, יש קודם כל לברר לעומק את העמדות והרגשות שיש למחנכים על משפחות החניכים ומתוך כך להגדיר את המטרות ואת טיב הקשר המיוחל.

- מטרות:

- להציף את השאלה בדבר העמדות של צוות המחנכים כלפי משפחות החניכים

- סוגיות מרכזיות לבית נדרש: (סביב אלו שאלות רצינו להפך איזונים...)

- כיצד אנחנו רואים את הקשר עם ההורים? מטרד? שותפים? חלק מקהילת הלומדים?
- מה המחויבות שלנו כמחנכים לקשר עם ההורים? מה המחויבות שלנו כמחנכים כלפי הקשר בין ההורים לילדים?
- מה המקום שלנו עבור החניכים ביחס למקום של ההורים? מה אנחנו עושים כדי לשמר/לשנות את המיצוב שלנו ואת המיצוב של ההורים?

- שדות חינוכיים שניתן לקדם באמצעות בית הנדרש:

- ייצוגים אמינים של שלמות הורית – היכרות עם המשפחה, העצמת החניך בעיני ההורים וההורים בעיני החניך.
- דיאלוג - סגנון, תוכן ואיכות הדיאלוג עם ההורים.

- ההישג הנדרש:

- המחנכים יבחנו את עמדתם אישית ביחס לקשר עם הורים.

- המחנכים יכירו באחריות שלהם כלפי העצמת החניך בעיני ההורים והעצמת ההורים בעיני החניך.

מתווה (הצעה):

פתיחה: סבב אסוציאציות במילה אחת בשליפה מהבטן על "ההורים/משפחות של התלמידים שלנו"

(הסבב יאפשר לקבל היבטים שונים ליחס ולתחושות של הצוות על משפחות החניכים. פעמים רבות יעלו מושגים המבטאים "שותפות" – מה שיאפשר אחר-כך בירור מעמיק יותר של המושג הכה שכיח הזה ומשמעותו; לפעמים עולים מושגים כגון: "מסכנים"/"אשמים"/"כאב ראש"/"מיותרים" – מושגים אלו יאפשרו אחר-כך דיון בנושא).

לימוד מקור 1: ציטוט פותח

"כל המלמד בן חברו תורה – מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו"

1. מה דעתכם על הציטוט הזה? האם תלמיד הוא ממש כמו ילד ביולוגי?
2. האם ככה אתם מרגישים כלפי המורים של ילדיכם? האם ככה אתם מרגישים כלפי חניכים שלכם?
3. למי מופנה הטקסט הזה – למורה או לאב או אולי לילד?

לימוד מקור 2: "מי קודם למי – אביו או רבו"

- משנה זו מביאה לדיון את סדר הקדימות בין אב למלמד בכל הקשור להתנהלותו של הילד.
(לטובת הדיון מומלץ להתייחס למושג "רבו" כאל "מלמד" או כ"מחנך").
- הטקסט עשוי להיות מעט קשה ומסורבל – ולכן מומלץ להפסיק לאחר כל שורה ולהסביר בשפה פשוטה (עדיף לאפשר למשתתפים להסביר, בכדי לאפשר פרשנות פתוחה).
- מה דעתכם על סדר הקדימות שנקבע? למי לדעתכם פונה הטקסט?
 - מה המשמעות של "העולם הזה" או "העולם הבא"?
 - מה דעתכם על המושג "ואם אביו היה חכם" – למה הכוונה "חכם"? מה זה בעצם משנה?
 - למה לדעתכם יש משקל כל-כך גבוה ל"רב" על-פני ה"אב"?

צפייה בקטע קצר מתוך הסרט 'ילדי השמש'

הצפייה נועד להציף סימני שאלות על גדילה של ילד בפנימיה לעומת גדילה בבית.
הקדמה: נערוך הצצה קצרה לתוך מציאות שונה לחלוטין שזכתה לאחרונה לגל של סרטים וספרים – הלינה המשותפת בקיבוצים. חשוב להדגיש שאין פה שום נימה של ביקורת על המציאות הזו וגם אין לנו עניין לייצר

השוואה חד-חד-ערכית עם עבודתנו החינוכית בכפרי הנוער או בפנימיות. הצפייה נועדה בכדי לאפשר לנו קצת להתרחק ואחר-כך לראות האם יש רלוונטיות אלינו.

דגשים למנחה:

- הצפייה מתאימה בעיקר בבתי מדרש לצוותים העובדים בכפרי נוער או פנימיות.
- חשוב מאד להקדים ולומר כי לא נרחיב את נושא 'בתי הילדים בקיבוץ – בעד או נגד' ושנחנו לא מביעים עמדה בנושא. (הרבה פעמים בין המשתתפים ישנה בוגרי הלינה המשותפת ועל-כן הנושא הופך להיות מאד אמוציונאלי-נוסטלגי ומאד חשוב שהנושא לא יגלוש לביקורת או לדיון בעניין זה).
- אין כאן ניסיון לייצר השוואה לעבודה החינוכית שלנו, אלא הצצה והרחבת הראייה בכדי שנוכל לבחון את העשייה שלנו מזוויות נוספות.
- כדאי לבקש לפני הצפייה שהם ינסו לחשוב האם ובמה זה רלוונטי לעבודה שלנו וכן שינסו במהלך הצפייה לבחור תמונה או משפט אחד שמבחינתם הכי משמעותי.

שאלות לאחר הצפייה:

עיבוד רגשי:

- משפט אחד או תמונה אחת מהסרט שמהדהדת בכם אחרי הצפייה.
- האם זה רלוונטי אלינו? במה זה מזכיר את העבודה שלנו?

תחושות כלפי ההורים:

- מהן התחושות העיקריות שעולות לנו אל מול ההורים?
- האם ההורים אמורים / מסוגלים להיות שותפים בחינוך או שאולי עדיף שלא?
- איפה עדיף שיתחנך- בבית או בפנימייה?
- איך אתם תופסים את העובדה שהחניך נמצא בפנימייה – האם זה ויתור מצד ההורה או דווקא הקרבה מצידו?

תחושות ההורים כלפי הכפר:

- איך לדעתכם ההורים תופסים את הכפר?
- עד כמה אנחנו מאפשרים להורים להיות שותפים?
- האם ההורים בכלל מסוגלים או מעוניינים להיות שותפים? מה עושים עם הורים שאינם רוצים?
- מה אנחנו ככפר משדרים להורה לגבי מקומו מול החניך

תחושות הילדים כלפי הכפר או כלפי ההורים:

- חידוד (אמירה חד משמעית): הפנימייה אף פעם לא תהווה תחליף למשפחה הביולוגית!!
- בסרט עולה מאד חזק העובדה שבית הילדים הפך להיות תחליף להורה. האם זה משהו שנכון גם לחניכים שלנו- שהכפר הופך להיות טוב יותר/מתחרה עם ההורים?

ציטוטים מרכזיים מתוך הסרט שאפשר להעלות לדיון:

"האומנת הייתה לי כמו אמא. היא עשתה הכל- בישלה, ניקתה וכו'..."

- האם יכול להיות שאנחנו מהווים תחליף עבור הילד? איך אנחנו נמנעים ממצב כזה?
- האם לפעמים הילדים מרגישים שהוא נקרע בין המשפחה הביולוגית שלו לבין הכפר?

"האמת שאני לא זוכרת כלום מההורים שלי... אני לא זוכרת שהייתי אתם... וכו'"

- עד כמה אנחנו מעודדים את החניכים שלנו להכיר טוב יותר את המשפחה למרות הזמן הדחוס שהם מבילים איתנו?
- איפה הקושי שלנו ככפר לאפשר לחניכים במהלך הזמן שלהם בכפר, לבלות בכל זאת עם המשפחה? (דילמות ספציפיות: האם משחררים ילד לשבת למרות שזו שבת כפר? עד כמה החניכים מתקשרים הביתה?)

"אני מרגיש שבגלל שלא חוויתי הורות, אני לא מסוגל להעביר הורות. בגלל שלא נאהבתי, אני לא יוכל לאהוב..."

- האם לדעתכם זו חוויה שמאפיינת את החניכים שלנו?
- מה אנחנו עושים בנידון? האם אפשר בכלל להתייחס לזה או שזה מצב נתון של ילד שמתחנך בפנימיה?

"הקיבוץ החליט איך יקראו לבן שלי..."

- עד כמה אנחנו מקבלים החלטות עבור ההורים?
- האם זה מצב בלתי נמנע לאור העובדה כי ההורים מוחלשים?
- סיטואציות שעלו לכם מהורים שהחליטו עבור הכפר (מרגישים עליונים על הכפר, מתקשרים לכפר בטון 'דורש' וכו'...) (לא רוצים להיות חלק מקבלת ההחלטות, מעדיפים שהכפר יחליט ולא יטריח אותם...)

סיכום:

אמירת 'דרך כפר': מכוח הצדק הטבעי, לכל ילד מגיע לגדול בבית, בסביבה משפחתית עם הוריו. הדמויות המשמעותיות, שביחס אליהם הוא מעצב את זהותו כאדם, הם סבותיו, הוריו, אחיו הגדולים כמו גם אנשי חינוך ורוח. בקהילת החינוך, על אנשי החינוך לגבש תודעה של משלימי סמכות הורית ובכך להוות מבוגרים משמעותיים בחייהם של המתבגרים, תוך הבנה כי לעולם לא יחליפו את ההורים הביולוגיים. בדומה להורים שמתגלים אל ילדיהם במצבים שונים וברבדים רבים, על המבוגר המשמעותי לאפשר לחניכים לפגוש אותו כאדם שלם בעל חוזקות, חולשות וסיפור חיים. כאמור, מקומה של המשפחה הביולוגית וההורים הינו משמעותי מאד ועל כן על המחנכים להשקיע בחיזוק הקשר של הילד עם משפחתו, חיזוק הקשר של קהילת החינוך עם המשפחות. על אנשי הצוות לחזק את השותפות בהעצמה הדדית הן של ההורים בעיני החניך והן של החניך בעיני הוריו. זוהי משימה חינוכית שלא קורית באופן טבעי וצריך להפנות אליה את המודעות ואת המשאבים הנדרשים.

סבב מסיים: מומלץ מאד לבקש מכל משתתף לשתף בתובנה אחת או בסימן שאלה אחד שאיתו הוא יוצא.
"מחשבה חדשה שעלתה בכם במהלך בית המדרש הזה – משהו מתוך שלמדנו/ראינו/מישהו אחר אמר" או
לחילופין "שאלה אחת שתמשיך להדהד בכם אחרי בית המדרש הזה והייתם רוצים להידרש אליו בהמשך"